

RADOMIR SUBOTIĆ

16-745 29/167

povodi za razmišljanja o crnačkoj kulturi

crni dlanovi

Kako dobiti predstavu o savremenoj crnačkoj kulturi? Daleko i nepoznato. Nedođivo. Oni koji se neposredno bave njenim problemima i lepotama, neizvesnostima i neminovnostima, sakrili su se u imenima Sengora i Diopa (u Senegalu), Lamani Cibamba Pola (u Kongu), Benzame-na Matipa (u Kamerunu), Neta i Andradea (u Angoli) i u tolikim drugim.

Govorio sam sa njima u knjigama. U pismima. U susretima. U pitanjima koja sam postavljao. U pitanjima koja postavljali. Otuda i ovi fragmenti tih pitanja, povodi, beleške, odgovori, traženja...

I umetnost Afrike ima pečat. Citam: Lepo se ne iscrpljuje u sebi. Ono se nastavlja u nama.

Hteo sam da se obradujem istoriji. Zato sam sinoć jednom rasisti (onom žutobradom iz Lihenštajna što studira medicinu i prepredaje oružje taticino) rekao jednu neugodnu ismnu:

— Najstarija negroidna lobanja otkrivena je na Azumoj obali u blizini Nice! Bio je izbezumljen do te mere da nije primetio kad je počeo da tvrdi da čak ni Nice ne postoji!

Imamo mnogo predrasuda a hoćemo nešto da upoznamo. Nećega se moramo odreći. Afrika nam je egzotična. Egzotično je u stvari nepoznato. Postoji umišljenost Evrope. Ja bih njoj ispricao ovu priču koju je zabeležio Fjer Mil:

Dogodio se to u mestu Sen Luž di Senegalu. Jedan belac uveo je u crkvu svoju crnu ženu. Prvo što je žena videla bio je razapeti Hrist od voska, normalne veličine, bled i krvav, izranjavljen.

Zena je cirknula. I onesvestila se. Kad su je osvestili pobegla je ostavljajući muža: nije mogla da veruje da su beli do te mere sadisti i neljudi.

Zak Rabemanzana, pesnik sa Madagaskara rekao je: „Crnac je postao varvarin onoga dana kad je belac video da mu je korisno da crnac bude varvarin.“

Postoji umišljenost Evrope.

Pitao sam u pismu Sengora i Andradea: — Neko je rekao da se dolaskom belih kolonizatora afrička kultura fosilizovala jer joj je razbijena struktura, uzeta sloboda kao neophodan element za normalan razvoj. Sta je istina?

Pribeležio sam: snaga afričke kulture u razvoju sublimirala se i rezultirala u misli o nezavisnosti, u akciji za njeno osvajanje.

Nešto nije u redu sa tvrdnjom o fosilizaciji.

U nekim afričkim plemenima nema upšte mere za težinu.

Neka plemena nisu znala za točak. Oni imaju svoje mere. I svoje oblike za okruglo.

Kao i mi u Evropi: samo svoje mere i svoje „okruglo“ za utvrđivanje vrednosti i mesta afričke umetnosti:

za dobrog crnog pesnika kažemo: pravi Prever za crtež: posedaša na Modiljanija

U nekim plemenima nemaju mere za težinu (čega?)

Ne znaju za točak (istorije?)

A mi?

Sinoć sam čitao steroz Ardija (Geogres Hardy: „L'art negre“, Paris 1927). Razmišljao je o animizmu kao religiji Crnog kontinenta.

Postoje natprirodne snage kojima čovek duguje svoju sudbinu. One su predstavljane duhovima koji su, dakle, emanacija ili agenti tih sila, ali nikako božanstva.

Zanimljiva su ta dva duha: **esprit dynamique** koji je večit prisutan ali je antropomorfan: lako se ljuti, sujetan, osvetnički, očekuje molitve, darove. On je „maltré de l'ère ou de l'objet qui lui sert de représentation matériel“.

esprit ou souffle vital — on daje dug život i snagu ali zavisi od prvog **esprit-a**. On prelazi iz tela u telo i večit je. Od njega zavisi jedino život i ništa više (!). Čak ne postoji ni njegov kult. Njega vezuju za život kao što mi vezujemo zdravlje i život.

U tome je i objašnjenje reinkarnacije. Ako novorođenče liči na nekog umrlog onda kažu: „Vratio se!“

Kao što je objasnio život i sebe, rezignirao se i odbacio strah od smrti u animističkoj podeli **esprit-a**. Crni čovek se tako poneo i u umetnosti. U njoj se samo odslikao.

Evropljani smatraju da je u verovanjima Afrike primaran fetišizam: da se crni ljudi klanjaju kamenu, drvetu i da stvarajući fetiš stvaraju umećnost.

Fetiš je samo predmet u kome je odseoduh.

Fetiš nije samo statua. Fetiš može biti ljuska od jajeta i kokošije pero.

Ne sme se poistovećivati fetiš i afrička umetnost.

Kuda vode putevi upoznavanja afričke kulture?

Preko nepoznatih staza saznavanja o mentalitetu Crnog čoveka? (Predannom je petnaesto izdanje „La mentalité primitive“ Lucien Lévy-Bruhl-a iz 1960. godine. Dokle će Evropi to biti osnovne staze upoznavanja Crnog čoveka?)

Preko legendi o Samori Tureu i Čaki? Preko savremenih strujanja i napora, htenja i želja?

Koje su to želje? Vidim jednu: panafrikanizam!

Od apela trinidanskog advokata Silvestera Vilijsama 1900. godine i aktivnosti „oca modernog panafrikanizma“ „Di Bua (u periodu od 1919. do 1945. godine) ta velika ideja razvijala se u svim pravcima. Ona je značila želju za stvaranjem Sjedinjenih država Afrike! I stvaranje jedinstvene afričke vojske.

I krčenje puteva za stvaranje jedinstvene afričke kulture!

Beležio sam pitanja za poslednju želju panafrikanizma: mnogo ih je. Moraćemo postupno:

za kulturno ujedinjenje ozbiljan preduslov je — oslobodenje od jezika kolonizatora...

sledeći: odabiranje najpogodnijeg afričkog jezika kao zajedničke osnove za zajedničke akcije...

Samoo...

Halley u svojoj knjizi „An african survey“ (Oxford University press, 1957., str. 81) tvrdi da se u Africi trenutno govori oko sedam stotina jezika koje on deli u dvadeset jednu glavnu i od A do N sporrednih jezičkih grupa!

Koji jezik da se odabere? Dogovor! A plemenske predrasude? Istorija? Tradicija plemena i naroda?

U Istočnoj Africi predlažu svahili. (Najveći jezik Afrike koji govori oko četrdeset miliona ljudi).

Na Zapadu Afrike kažu: „A zašto ne bambara?“

Nešto južnije odgovaraju: „A zašto ne hausa?“

Niko nije postavljao pitanja dalje: ostala su otvorena vrata na putevima kulturne panafrikanizacije. I sedam stotina jezika.

U Africi su mi rekli i pokazivali: — Ovde su bile francuske vojne baze! Više ih nije bilo.

Onda smo ulazili u kuće. Pokazivali su mi biblioteke: sve Volteri, Napoleoni i Prustovi.

Baze, dakle, ima još mnogo. O tome smo govorili — na francuskom. Dakle, baza ima još mnogo.

Dekolonizacija kulture. Podvukao sam: dekolonizacija kulture. O tome su mi stalno govorili u Africi.

Profesor Guberina iz Zagreba najredovnije se kod nas bavio afričkom kulturom (poezijom posebno) Objavio je i članak „Tragom afričke crnačke kulture“. U njemu sam našao povode za pitanja politika — kultura. Samo sam zabeležio pre nego što sam se javio Diopu, Tureu i Sengoru.

Aliune Diop: „Nema naroda bez kulture, ali ono što se gubi iz vida to je veza između politike i kulture... Država garantuje kulturni osećanje na svoje tradicije i smisao personalnosti. Zajednica bez političke kulture može teško stvoriti sliku svoje prošlosti“.

Seku Ture: „Dekolonizacija se ne sastoji samo u tome da se oslobodimo kolonijalne prisutnosti. Potrebno je da se postigne potpuno oslobodenje koloniziranog duha...“

Mamadu Dia: „Afrička kultura će propasti ako se ne požurimo da je izvučemo iz domena kapitalističke ekonomije“.

Angazovanost je preduslov, za svakog od njih, da bi se stvorilo nešto. I želja za ukidanjem izolacije afričke umetnosti kao preduslov za njeno poznavanje i izučavanje.

N. B. Dobio sam knjigu „Pan-Africanism reconsidered“ u izdanju American society of african culture — University of California Press, Los Angeles 1962. godine. U odlomku African culture and negritude (strana 357.) odaje se priznanje profesoru Guberini za ozbiljnu studiju o crnačkoj poeziji sa posebnim osvrtom na hereditarni karakter crnačkog estetskog impulsa.

To je ozbiljno priznanje za pionirski rad. Hoće li apel za izučavanje afrikanističke kod nas dobiti odjeka?

U bezbroju listića povodi i pitanja. Odgovori i zahtevi: religija, crnačka personalnost, odnos narodne i umetničke književnosti, prozori u svet, afričke solidarnosti i podvođenosti...

Jednom će se sva pitanja uobličiti u pokušaj jedinstvenog odgovora: šta je to afrička kultura.

I kao slučajno poslednji listić sa pesmom Bušmana na jugu Afrike. Slučajan i simboličan u razmišljanjima i željama, stremljenjima i putevima crnačke kulture:

Meseče, hteo bih da sam slikan tebi, jer ti imaš tu radost, da se uviek ponovo vraćaš živ... To su crni dlanovi na nebu dana.